آموزش تار

دوره‌ی متوسطه

تألیف

حسین مهرانی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور

تهران ۱۳۹۶

فهرست مطالب

پیش‌گفتار ۹

فصل اول: ضربی‌ها ۱۱

۱. تنوع مضراب و اجرای انواع آن ۱۷

۲. مضراب خراش ۲۵

۳. مضراب در میزان لنگ ۳۱

۴. تک‌ریز کوتاه ترکیبی ۳۵

۵. تک‌ریز و کَنده‌کاری ۴۱

۶. تک‌ریز کوتاه و بلند ساده و ترکیبی ۵۳

۷. تک‌ریز کوتاه ساده و ترکیبی (سیم‌به‌سیم) ۵۶

۸. بم‌تک‌ریز کوتاه ساده و ترکیبی (سیم‌به‌سیم) ۶۱

۹. مُردان ریز ۶۵

۱۰. دُرّاب دو نت و تک‌ریزِ کوتاه ۶۹

۱۱. دُرّاب دو نت و سه نت ۷۰

۱۲. تک سیم (اجرا روی یکی از سیم‌های دوبل تار) و تک‌ریزِ کوتاه ۷۴

۱۳. دُرّاب سه نت بالارونده ۷۵

۱۴. تکیه ۷۶

۱۵. تکیه و تنوع مضراب ۷۷

۱۶. تکیه‌ی تک‌نتی پایین‌رونده ۸۳

۱۷. تکیه‌ی تک‌نتی با مضراب چپ ۸۵

۱۸. تریل ۸۶

۱۹. تریل سه‌لاچنگ ترکیبی و شَلال ۸۹

۲۰. شَلال، تک‌ریز کوتاه و سینه‌مال ۹۱

۲۱. ریز ترکیبی، شَلال و سینه‌مال ۹۲
۲۲. بم‌تک‌ریز کوتاه و مُردان ریز ۹۴
۲۳. خراش و آبشار ۹۶
۲۴. تک‌ریز در میزان لنگ ۱۰۴
۲۵. خراش و تکیه ۱۰۷
۲۶. تمرین تکیه و دُرّاب ۱۱۳
۲۷. مضراب چپ سیم پنجم ۱۱۷
۲۸. انواع تولید صدا و کندن ۱۲۱
۲۹. مضراب روی سیم زرد ۱۲۴
۳۰. چپِ سیم پنجم در میزان لنگ ۱۳۸
۳۱. دُرّاب و چپِ سیم پنجم ۱۴۷
۳۲. کنترل مضراب ۱۴۹
۳۳. تمرین راست و چپ روی سیم‌های دوبل ۱۵۳
۳۴. تک‌تریل ۱۵۵
۳۵. ویبراسیون درشت و گلیساندو ۱۵۶
۳۶. ویبراسیون ریز با انگشت اول ۱۵۷
۳۷. ویبراسیون ریز با انگشت دوم ۱۵۸
۳۸. سینه‌مال ۱۵۹
۳۹. واوُراز ۱۶۱
۴۰. مضراب و پنجه‌کاری همزمان ۱۶۵
۴۱. آبشار و پنجه‌کاری همزمان ۱۶۶
۴۲. ریز و تک‌ریز ساده و ترکیبی ۱۶۸
۴۳. پژواک و تک‌ریز ۱۷۹

فصل دوم: آوازی ۲۲۰
۱. مضراب ۲۲۰
۲. مضراب و آکسان‌گذاری ۲۲۹
۳. پنجه‌کاری ۲۳۲
۴. تکیه ۲۳۶
۵. تکیه‌ی تک‌نتی ۲۳۸
۶. تمرین تریل ۲۴۸
۷. تمرین دُرّاب ۲۵۱

۸. تحریر با تکیه و تریل یا بلبلی ۲۵۴
۹. قانون اجرای تکیه ۲۷۰
۱۰. شَلال ۲۷۲
۱۱. شَلال روی دو نت ۲۷۳
۱۲. تک‌ریز ۲۷۴
۱۳. بم‌تک تک‌ریز ۲۸۰
۱۴. تکنیک سینه‌مال ۲۸۱
۱۵. انواع تکنیک سینه‌مال ۲۸۲
۱۶. تریل از بالا ۲۸۷
۱۷. مُردان ریز ۲۸۹
۱۸. ریز ترکیبی ۲۹۰
۱۹. مضراب چپ پشت‌سرهم ۲۹۱
۲۰. خراش همراه با کندن و تمرین برای وصل ریز به خراش ۲۹۲

پیش‌گفتار

این کتاب ادامه‌ی کتاب *آموزش تار: دوره‌ی مقدماتی* و قاعدتاً دربرگیرنده‌ی سطح بالاتری از تکنیک‌های نوازندگی این ساز است. اهمیت تکنولوژی آموزش در علوم و هنرها و نیز برداشتن گامی در جهت بهبود نوازندگی ساز تار بر پایه‌ی روشی قابل فهم و متناسب با زمان برای انتقال تکنیک‌های پرکاربرد و بنیادین این ساز در اجرای قطعات و ردیف موسیقی دستگاهی ایران به هنرجویان، در پیش‌گفتار کتاب اول مطرح شد و هنرجویان با برخی تکنیک‌های سازیِ اساتید گذشته و تکنیک‌های کاربردی در رپرتوار موسیقی ایرانی مخصوصاً ردیف موسیقی دستگاهی ایران آشنا شدند. در این کتاب تمرین‌هایی را برای اجرای بقیه‌ی این تکنیک‌ها آورده‌ایم که براساس قطعات ضربی و آوازهای اساتید گذشته و حاضر و نیز ردیف موسیقی دستگاهی ایران (بیشتر ردیف میرزا عبدالله) انتخاب شده‌اند و عبارت‌اند از: خراش، آبشار، مُردان ریز، انواع کنده‌کاری، دُرّاب دو نت و سه نت، تکیه، تریل به فاصله‌ی دوم و سوم، شَلال، سینه‌مال، تکیه‌های تک‌نتیِ پایین‌رونده و بالارونده، اجرا روی سیم‌های دوبل تار، بم‌تک‌ریزِ کوتاه، ویبراسیون درشت و ریز با انگشت اول و دوم، چپِ سیمِ پنجم، پاساژهای مختلف، قطعات لنگِ پیشرفته، شَلال روی دو نت، تنوع مضراب، خراش‌کندنِ همزمان، بم‌تک، تک‌ریز، پژواک، تریل از بالا، ریزهای ساده و ترکیبی و انواع آن، چپِ پشت سرهم، راستِ سیمِ پنجم، واوُراز و بم‌تک‌تک‌ریز و ترکیب همه‌ی این تکنیک‌ها با یکدیگر که در دو بخش ضربی‌ها و آوازی آمده‌اند.

در بخش ضربی‌ها قطعاتی از استادان موسیقی ایرانی: علینقی وزیری، لطف‌الله مجد، فرهنگ شریف، غلامحسین بیگجه‌خانی، علی‌اکبر شهنازی، جلیل شهناز، ابوالحسن صبا، نصرالله زرین‌پنجه، حسین هنگ‌آفرین، مرتضی نی‌داوود، درویش‌خان، هوشنگ ظریف، حسین علیزاده و محمدرضا لطفی و نیز چند قطعه اثر مؤلف ارائه شده‌اند. این مجموعه شامل گوشه‌های ضربیِ ردیف میرزا عبدالله، مانند کرشمه، مجلس‌افروزِ شور، چهارپاره، زنگوله و نغمه‌ها با تک‌ریز کوتاه و خراش و آبشار و همچنین رنگ شهرآشوب ماهور از ردیف موسی معروفی و بخش‌هایی از رنگ شهرآشوب شورِ ردیف میرزا عبدالله است.

اجرای تحریرهای آوازی از ردیف میرزا عبدالله و جلیل شهناز و حسین علیزاده و نیز تکنیک‌های وصل ریز به خراش و خراش‌کندنِ همزمان و انواع سینه‌مال، پنجه‌کاری و تکیه‌ی تک‌نتی در بخش آوازی آمده‌اند.

به نظر نگارنده در آموزش عملی موسیقی، متد باید بر اساس قطعات ساخته‌شده در موسیقی ایرانی باشد تا علاوه بر عملی بودن تمرین‌ها هنرجو انگیزه‌ی لازم برای اجرای آنها را نیز به خاطر زیبایی

ملودی‌شان داشته باشد. نکته‌ی دیگر کامل نبودن نت بعضی قطعات، مانند قطعه‌ی «هجران» و قطعه‌ی لَنگِ افشاری اثر حسین علیزاده است که هنرجویان می‌توانند برای اجرای کامل آنها به کتاب‌های ده *قطعه برای تار (۱-۴)* مراجعه نمایند زیرا منظور ما در اینجا صرفاً آموزش نواختن این قطعات بوده که قبلاً به چاپ رسیده‌اند و تکرار آنها در این کتاب ضرورتی ندارد.

جلد اول این کتاب تماماً با کوک «دو، سل، ر، ر» اجرا شده که آن را کوک اصلی تار و سه‌تار نامیده‌ام (ن.ک.: *کوک سه‌تار*، تألیف حسین مهرانی، تهران: ماهور، ۱۳۹۵). در جلد دوم تمرین‌ها عمداً طوری مرتب شده‌اند تا هنرجویان با کوک‌های مختلف این ساز آشنا شوند و ترتیب کوک کردن سیم‌ها را تمرین کنند. به عبارتی کوک کردن ساز هم جزو تمرینات محسوب می‌شود. قانون‌های انگشت‌گذاری، اجرای تکیه و مضراب‌گذاری نیز نکات مهمی هستند که در این کتاب مطرح شده‌اند.

از جناب آقای محمد موسوی، مدیر محترم مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـهنری ماهور، به خاطر انتشار این کتاب بسیار سپاسگزارم.

حسین مهرانی
زمستان ۱۳۹۶